

- program bezpečnostních schránek
- prodej a odkup investičního zlata a stříbra
 - odborné finanční poradenství
- zprostředkování přístupu na světové burzy
 - ekonomické a finanční poradenství
 - investiční a finanční zpravodajství
 - realizace úvěrů, hypoték
 - životní pojištění

www.prosperita-finance.com

Společnost PROSPERITA již řadu let podporuje významným způsobem lašské kulturní dění. Jejím příspěvkem mohla vyjít Knížka pro každého Lacha (2006), obrazová publikace LAŠSKO, kulturní a etnografický region Moravy a Slezska (2007), CD Lašska muzyka aj. Podílí se na lašských folklorních i hudebních festivalech, pomáhá s propagací našeho regionu doma i za hranicemi ČR.

Lašský dostavník vyšel také díky sponzorskému daru paní senátorky Ing. Evy Richtrové.

Lašský dostavník

Kostel sv. Antonína na Prašivé, Boris Zvada

Volné sdružení autorů
Ročník.....3
Rok.....2013

č. 1
jaro

Kalendárium lašských akcí - jaro 2013

7. dubna (neděle): Aprílový vlastivědný výšlap Lašskem - Bílá hora a Regionální muzeum v Kopřivnici

13. dubna (sobota): Jarní LAŠSKÁ BESEDA v Praze, Spálená ulice - restaurace U KOTVY (od 18 hodin)

25. dubna (čtvrtek): "Zazpívajme všecy spolem" - přednáška Z. V. Krulíkovského, pedagoga Janáčkovy konzervatoře v Ostravě o Lašsku a jeho lidové písni.

1. května (středa): Prvomájová oslava v Lašské chalupě v Kunčicích p. O., za účasti lašského krále, jeho družiny a příletu čarodějnic z Ondřejníka

4. května (sobota): Májové veselí (kelto-lašský svátek BELTINE) U Bobra v Raškovících (za účasti lašského krále a jeho družiny) - od 12 hodin

8. května (středa): Májový vlastivědný výšlap z Čeladné na hrádek Kozinec (ve spolupráci s Markrabstvím lašským)

18. května (sobota): "Odualajne, u nas je to fajne!" v Kulturnm domě ve Skalici - od 17 h, u příležitosti výstavy prací skalických rodáků - účinkuje lašský král a jeho družina: Lukáš Baran, Kateřina Kouláková, Adéla Krulíková - zpěv, Lucie Gorecká - akordeon

1. června (sobota): Ondrášovy Janovice - odpoledne pro děti, večer pro dospělé: vystoupení dětského folklorního souboru, divadlo "Ondraš, pan Lysej hory", cimbálová muzika aj. - vše v hostinci U Ondráše a jeho okolí.

12. června (úterý): Slavnostní valná hromada Království lašského v Sedlištích (Lašská jizba) za účasti čestných členů sdružení (od 17 h)

14. června (pátek): Zahájení Lašského kulturního léta v Sedlištích (Bezručova vyhlídka - 19 h)

16. června: (neděle): Vlastivědný výšlap na Prašivou (pout')
(vše bude upřesněno na www.lassko.eu)

Program festivalu Poodří Františka Lýska je uveden zvlášť!

Beskydská likérka – Staré Město
Na Zbytkách 41

Objednávky, informace na

www.beskydskalikerk.cz

776 757 673 (pálenice)

776 579 170 (prodejna)

Otvírací doba:

pondělí - pátek 15,30 – 22,00 h

sobota 14 – 23 h

neděle 14 – 22 h

www.hospudkaubobra.com

Obsah

Úvodník (Z. V. Krulíkovský).....	3
Laši opět na Monte Čupelu (D. Zápalková).....	4
8. pěší pluk (J. Kukuczka).....	5
Pranostika (J. L. Mikoláš - Z. V. Krulíkovský).....	6
Pochovali basu Anču (D. Zápalková)	7
Na návštěvě (I. Kopecká).....	9
Poodří součásti Velké Moravy (J. Vochala - L. Niederle).....	10
Slezsko (O. Tlučková).....	13
České Slezsko (Z. V. Krulíkovský - Z. Vachová)	
Jaro (O. Tlučková).....	15
Ondrašku, Ondrašku (F. Pituchová).....	16
K. Biefel: ZBOJNIK ONDRA (překlad M. Rácová)	
Duben (I. Kopecká).....	18
Období Velikonoc (M. Prokešová).....	19
Svatky jara (O. Tlučková).....	21
Z receptáře lašského krále (Z. V. Krulíkovský).....	22
Jak ušporovat z duchodu (F. Pituchová).....	23
Fotodokumentace.....	24, 25
Jak se mluvilo a mluví (O. Tlučková).....	26
Óndra Lysohorský (J. Marvan).....	27
Jarní ráno (Óndra Lysohorský).....	28
První máj - svátek dávnověku (Z. V. Krulíkovský).....	29
U Veličků (D. Zápalková).....	30
Májová láska (R. Žvak).....	31
Máj (D. Zápalková).....	32
Májové BELTINE U BOBRA (Z. V. Krulíkovský)	
Starobyli zvykové (Občanská Beseda v Brušperku).....	33
Festival Poodří Františka Lýska (zaslala V. Závidčáková).....	35
Proměny duše v Rožnově pod Radhoštěm (I.Kopecká).....	36
Poutní vrch Prašivá (Z. V. Krulíkovský).....	38
Slezská krajina (R. Žvak).....	39
Kravařsko a Lašsko (Z. V. Krulíkovský - Z. Vachová).....	40
Nenadaly nocležník (M. Zátoková).....	41
Petr Bezruč ve vzpomínkách jeho přátel (R. Sobotka).....	42

Úvodník

První číslo Lašského dostavníku v tomto roce (jarní vydání) je ve znamení určitých změn. Z postu šéfredaktorky odešla paní Mgr. Irena Kopecká, které bych chtěl moc poděkovat za její velmi dobrou práci a také za to, že náš občasník vůbec vznikl. Stejně tak patří náš velký dík paní Ludmile Hanákové za technickou spolupráci při přípravě a realizaci časopisu do tisku.

Nebylo snadné dát dohromady nový tým, oslovil jsem několik dosavadních spolupracovníků, kteří připadali v úvahu na post šéfredaktora, nakonec jsem byl nucen se této práce ujmout sám. Doufám, že se nám dílo bude dařit ke spokojenosti našich příznivců.

Z. V. Krulíkovský

Lašský dostavník

vychází dle potřeby kulturně-vlastivědného občanského sdružení Království lašského. Každý autor odpovídá za obsah svého příspěvku.

Redakční rada si vyhrazuje právo na výběr a krácení zaslaných prací.

Posílejte je mailem v elektronické podobě, formát MS Word,

písmo - Times New Roman, velikost písma - 11 bodů,

odstavec - tři úhozy zleva, bez mezer mezi odstavci.

E-mail: lassky.dostavnik@gmail.com

http: // www. lassko.eu

Redakce: Zdeněk Vilém Krulíkovský

Jan Kukuczka, Michaela Rácová, Dajana Zápalková, Boris Zvada

tech. spolupráce: Michaela Krulíkovská

Laši opět na Monte Čupelu

Rok se s rokem sešel a kde jinde by Laši mohli vítat nový rok? Ano, na Čupku – lašském Řípu, nejvyšším kopci Metylovických hůrek.

Již 4. ročník tohoto Silvestrovského výplazu se těšil opět nebývalé účasti. Lidé se snažili pokořit tento neveliký kopec (523m) hned z několika stran – od Hodoňovic, Metylovic, Frýdlantu a ti, kteří přijeli vlakem z Ostravy, vyrazili z Pržna.

Půl hodiny před silvestrovským polednem už byl Čupek v obležení Lachů, Lašek, pejsků se svými páníčky, koní s jezdci. Každý se snažil zaujmout nejvhodnější pozici, aby mohl vítat lašského krále. Chvilé čekání si krátili popíjením svařáku, vařonky či košťováním bramborových placků, které nabízela Lašská jizba Sedliště. Ale zpívaly se i lašské lidové písničky, lidé si přáli vše dobré do nového roku.

„Ať žije lašský král, hurá,“ – takovými hesly vítali příchod Zdeni Viluše I. na Čupku, když se tu objevil se svoji družinou. Hodoňovický Čendaspolek zas překvapil svými transparenty, např. Pán Bůh vysoko, Praha daleko, Laši sobě, které roztáhl za provizorní tribunou, kde král začal v pravé poledne svůj novoroční projev ke všem Lachům světa. Nejdříve zrekapituloval rok uplynulý, vyzdvihl aktivity království lašského, které oslavilo v roce 2012 dvacet pět let svého trvání.

„A co nás v tym roku 2013 čeka? Buděm volit' noveho prezidenta, ale žadny z nich něma kapky lašske krve. K volbam je tře ist', ať potom něskučitě, co nam to za hlavu státu zase ini podstrčili ...“, apeloval na všechny přítomné Lachy Zdeňka Viluše I. Krulíkovsky.

Poté pronesl krátké zdravice k občanům starosta Metylovic a zástupce obce Baška.

„Lašský král nám mimo jiné řekl, že když budeme všichni držet pospolu a milovat svoji lašskou zem, svých bližních a nenecháme se rozeštvávat, pak nám nový rok přinese jen samé dobré události. Budeme v to věřit,“ podotkla jedna z účastnic výplazu na Monte Čupelu Ludmila Korousová.

Lašským „truňkem“ král připil na nový rok 2013 a všichni doufáme, že jeho slova v nás probudí sílu, překonat vše, co bude třeba!

Dajana Zápalková

Ale zajímavé.

Pírek už byl v té době také po smrti. Bezruč obědval. Okna byly otevřená. V pravé poledne přiletěl netopýr, zakružil Bezručovi kolem hlavy a vyletěl ven. A ja jsem se podívala na Bezruča, Bezruč na mne, a on říkal: *To je Anton*. Já jsem neřekla nic. To okno bylo otevřené a on tam ten netopýr k večeru vletěl ještě podruhé.

Bezručovi jsem vždycky nachystala do umývadla vodu, aby byla odražená na ráno, a ten netopýr tam vletěl, já nevím kde tam sednul – a Bezruč přijde ráno do kuchyně a říká mi: *Antonek přiletěl zase za mnou, spadnul do vody do toho lavora a je utopený*. A že ho dá na okno na tu římsu, že myslí, že bude mrtvý.

Tak jsem se šla podívat, okno bylo otevřené, tam na tom dřevě netopýr byl. Šparla jsem do něho on zapištěl. Tak jsem ho nechala.

A v poledne, jak Bezruč obědval, zas netopýr přiletěl, obletěl mu kolem hlavy a vyletěl ven. Pak už ho nebylo.

Jak jsem to zažila, tak to říkám.“

Kdo by neznal sociálně laděnou poezii Národního umělce Petra Bezruče, která i víc než půl století od básnickovy smrti stále vzbuzuje živý ohlas.

Bez konce jsou lesy markýze Géra, otcové když v jeho pobiti dolech, smí si vzít sirotek do klínu drva, co pravíš, Maryčko Magdónova?

Verš vytesaný ve Starých Hamrech do paty pomníku od Augustína Handzela, který „... byl vybudován z iniciativy TJ Sokol Staré Hamry nákladem 33 200,- Kč a odhalen 14. 8. 1933 je projevem vděčnosti básníku Petru Bezručovi, který v osudu nikdy nežijící Maryčky Magdonové ztělesnil utrpení lidu“.

Pomník je umístěn u starohamerského hřbitova, plného starých křížů. Dnes už téměř symbolicky připomíná zaniklou obec, pohlcenou vodami údolní nádrže Šance.

co slizly ischias, nesmí zmoknut dalje - ani do zimné vody nemaju lezt!

My jsme věděli od brněnského felčara, který s veselým starečkem rád sedával v Besedním domě brněnském, když ves. star. byli v Brně, že léta jeho su sčítána: těžká arteriosklerosa se srdcem vypovídajícím. A kdykoliv jsem se s nim setkal, ptal jsem se sám sebe: Uvidím-li tě ještě raz? - Nanejvýš do sedmdesátky, pravil brněnský lazebník - a ves. star. ještě o dva měsíce přerazil! Že výčitky padnu na mne, věděl jsem, víte přece, že Dostálka všechny přátele starečkovy nenáviděla - byli to samí lumpi, kteří sváděli chlopa!

A voda byla za těch krásných dnů teplá i v bystrinách (Lomná, Bilá, Řečica), že se tam každé nemluvně mohlo koupat. - A žádných výplazů nebylo (12. 7. auto, 13. 7. auto, 14. 7. Gůň vlakem!), až na toho Třeštika, kde jen poslední ¼ hodina byla ostrá. Víte že ves. stareček chtěl na Lysu?? - svěřil se mi, ale zavrhl jsem.

Pozdravuji Vás švarně i robečku.

Branka 3. 8. 31 Sary (nakreslený obrázek Ještěra). Smečka bude věčně truchlit !“

Vzpomínka majordomky Otýlie Lojkáskové.

„To už byl Dostál rok po smrti, když na návštěvu do srubu přijel doktor Pírek. Oba věřili, že se víckrát rodíme. Po obědě jsem jim uvařila kávu. Oni si vždycky sedli, zapálili si cigaretu, vstanuli, pozdravili se po vojensku. A teď pili tu kávu, kouřili a čítali noviny. Bezruč strašně rychle čítal ty noviny. Jak ty noviny přečítal tak říká: Učený Antonku, až ty noviny přečtete, dejte je do prostředního pokoje na okno, stareček vesely si jich přijde přečíst.

Ja poslucham co to mluvja, či maju kděsi druhého „starečka veseleho“, bo jsem věděla, že Dostálovi říkaju stareček vesely, a ten je mrtvy. Oni Dostála pochovali tu na Ostravici, pak z kremace přišli a vykopali ho a odvezli ho do kremace.

A jak s tyma novinami začli, povídám: Prosim vás, co vy s tyma novinami mate. Stareček vesely je davno mrtvy a vy mu davate noviny do pokoje na okno číst.

A pan profesor Pírek povídá: On přece říkal, jak zemře, že bude netopyrem a máme dat' noviny na okno a on si je přijde přečíst.

A já jsem se tomu strašlivě smála. Ale oni věřili v další zrození.

No nic.

8. pěší pluk

Kalendář na stěně učebny v Czajánkových kasárnách v Místku oznamoval, že je zrovna 14. března Lp 1939. Poručík Karel Martínek zrovna prováděl kurs polského jazyka pro poddůstojníky a délesloužící. Ve vytopené místnosti bylo mužstvu příjemně vzhledem k tomu, že počasí venku bylo velmi chladné, doprovázené nepříjemným větrem. Por. Martínek přednášel také o nelehké situaci na území, které bylo považováno za mnohonárodnostní. Všichni jsme žijeme v jednom státě Kladl důraz na to, že ač jsme občany různých národností, všichni jsme občany tohoto státu, složili jsme přísahu a jsme povinni bránit společnou vlast a svobodu třeba i za cenu vlastního života.

Jan Kukuczka

Pranostika

Staří hospodáři spatřovali v pranostice vodítka a určitý regulativ svého hospodaření. Pro ně byla - a dosud ještě místy bývá - stavěna pranostika nad vědu.

Téměř v každém kraji možno zjistit i místní pranostiky, užívané v průpovědích venkovanů. Svým vyjadřováním podobá se pranostika lidové moudrosti. V lidovém prostředí vznikla i rýmovaná pranostika spojená s kalendářními svatými i sveticemi. Tyto verše pro svou líbivost a lepší pamatování se ještě více rozšířily a všeobecně ujalý.

Jarní

Na svateho Řehoře - idě zima od moře.

Na svateho Řehoře - hlupy sedlak něoře.

Na Velikonoce jasno - budě lacne maslo.

Prši-li do Božihroba - něbudě v letě voda.

Co před Jiřim narostě - to se po Jiřim ztrati.

V maju dyž se blysko - to si sedlak vysko.

Dyž je zimny maj - ve stodole raj.

Když maj vlahy nědo - červen se ji předo.

Něžeň se moc v maju - brzo buděš v raju.

Do svateho Ducha - něsvlikaj kožucha.

Medardova krapě - čtyřycet dňuv kapě.

(Dle J. L. Mikoláše a Těšínského kalendáře sestavil Z. V. Krulikovský)

Vzpomínka Terezie Langové, manželky učitele Antonína Lange.

„Tato trojice společně konala výplazy do okolních hor. Několikadenní výlet si naplánovali v létě roku 1931. V neděli 12. 7. 1931 ráno přijel Bystřina za Bezručem do Frenštátu. Pozvali ještě básníka Kališe, který žil ve Frenštátě na penzi a všichni tři stařecci v doprovodu Dr. Pírka a jeho synovce vydali se autem do Štramberka na Kotouč. Po návratu se vykoupani v Lomné a přespalí v barácích.

V pondělí 13. dopoledne vyjeli na Radhošť opět autem. Odpoledne přibyl k nim kanclíř z Branky a manžel Antonín z Gruně. V úterý 14. jeli vlakem do Bílé a vyšli na Třeštík. Pak se vykoupani v řece a k večeru přišlapali s veselou na Gruně. Po večeri zašli k Charbulákovi na pivo, ale brzy se s mručením vrátili, že pivo bylo teplé. Ve středu ráno odešli všichni na procházku k Bílému Kříži.

Po návratu nastala veselá zábava, při které jsem musela děti z vedlejšího pokoje vzdálit, protože výrazy, kterých *veselý stareček* užíval, nebyly pro dětské uši. Pokoj hlaholil výbuchy smíchu, jen Bezruč se nikdy hlasitě nesmál. Vždycky jen mrkal očima bez cvikru a pochechtával se. Bylo na něm vidět, jak mu to dělá dobře.

Odpoledne odpočívali v zahradě. Dostál - *veselý stareček* sice prohlásil, že mu bylo nařídáno vrátit se domů již v pondělí, ale bylo mu tam tak dobře, že se rozhodl ještě jednu noc přidat. Po večeri šli opět na pivo a zdrželi se tam do noci. Když se vrátili, měli ještě chuť na něco ostrého. Našli ve spíži flašku opravdu ostré a celou ji vyprázdnili.

Ráno dost pozdě vstávali a po velkých slibech, že koncem prázdnin se ještě přijdou podívat odešli do Řečice. Bystřina se vrátil domů do Hamrovic, Bezruč s kanclířem do Branky a Pírek do Kostelce. Po cestě už Bystřina smutněl a stěžoval si, že bude doma bouřka. A byla asi velmi zlá, že to jeho choré srdce nevydrželo. Za dva dny, v sobotu ráno jej našli mrtvého. V úterý pak uložili *veselého starečka* na hřbitov v Ostravici.

Po celých pět dnů jejich výletu bylo nádherné počasí. Zato v den pohřbu lilo od rána, takže z těch, kteří s ním strávili poslední dny, nikdo se pohřbu nezúčastnil, jen manžel Antonín. Právě na jeho hlavu se sesypala všechna obvinění za smrt *veselého starečka*.“

Antonín Lange poslal Bezručovi zprávu o průběhu pohřbu a Bezruč mu odpověděl: *Milý pane Křepčivče. Nejeli jsme na pohřeb, bo v úterý tu lilo jak z konvy od rána do poledne. A staré kostečky od té doby, co*

Petr Bezruč ve vzpomínkách jeho přátel

Richard Sobotka

V únoru 2013 jsme si připomněli pětadesát let od smrti básníka Petra Bezruče (15. 9. 1867 v Opavě - 17. 2. 1958 v Olomouci). V roce 1934 si nechal postavit ve Starých Hamrech na úpatí Lysé hory srub, kde s oblibou trávil každé léto a podzim. Zimu a jaro pak přečkával do osmatřicátého roku v Brance u Opavy, po záboru a během okupace v Kostelci na Hané u profesora Pírka.

Vzpomínka majordomky Otýlie Lojkásková.

„Začala jsem kolem Bezruče chodit od pětatřicátého roku, kdy na léto a podzim jezdil do srubu ve Starých Hamrech.

Ráno vstával vždycky v osm hodin. Přesně v půl deváté přišel ke snídani.

Chodil na hory, když bylo pěkně, za špatného počasí se procházel po zahradě kolem srubu. Naposledy byl na Lysé, jak měl osmdesát šest roků. Bylo to v červenci, už nevím kolikátého. Samosebou, že ho to unavilo. Druhý den přišel k snídani, eš bylo pomaly devět hodin. Omlouval se a říkal: *Viděla jste už trojkorunovaného vola?* Začala jsem se smát a pravím: *Ne.*

A on praví: *Tak ten vůl stojí před vámi. V tych rokách lezt' eště na Lysu! A ted' ho boli pazury.*

Navštěvy nerad přijímal. To už musel být moc známy, který mohl dovnitř. Ale když mu byla návštěva milá, tak kouřil viržinu nebo cigara, aby to trvalo déle. A když chtěl, aby návštěva zmizla, tak cigaretu a rychle pryč.

Do kruhu blízkých přátel Petra Bezruče patřil spisovatel Otakar Bystřina (vl. jm. Ferdinand Dostál). S Petrem Bezručem se prvně setkali na Grúni za první světové války a jejich přátelství trvalo až do Bystřinovy smrti. Bezruč mu říkal *stareček veselý*. Dalším byl učitel Antonín Lange, který po roce 1911 učil v horách ve škole na Grúni. Seznámili se na horské chatě Švarná Hanka. Bezruč mu křídil *Křepčivec*. Trojici Bezručových přátel doplňoval profesor Dr. Antonín Pírek. Bezruč mu říkal *učený Antone*, nebo také *paradny Antone*. Já jsem je všechny znala dobře.“

Pochovali basu Anču

V Hodoňovicích se již stalo tradicí, že se občané loučí s bálovou sezónou pochováním basy. I letos místní Čendaspolek pozval všechny do masopustního průvodu, který už v jednu hodinu po poledni procházel vesnicí se vši parádou. Za doprovodu dechové hudby Huťařky byla skonalá basa Anča byla vezena na smutečním „lóžu“, doprovázely ji čtyři nevinné dívky v bílém a samozřejmě vdova. Nechyběl velebný pán s kostelníkem, ministranti a pak už maškary – nezbytný medvěd vedený medvěďárem, kominíci, kašpárci, slaměný mužíček, cikánky, vesnické ženy, řezník a mnoho jiných maškar. Kolem průvodu kroužila smrtka, která neustále hledala své oběti. Žandár vždy u domu ohlásil smutnou událost a hospodář nalil maškarám po skleničce slivovičky, hospodářka zase nabídla koblihy. Následoval tanec s medvědem, zpěv a veselí, s kterým se masopustní průvod došel na „rynek“ před místní hostinec U Čendy, kde začalo loučení a smuteční obřad se zemřelou basou. Velebný pán vyzdvihl všechny její přednosti – „hrála na každé tancovačce, měla radost, když se lidé bavili, tancovali a nalili jí štamprličku. Včil tu na marách leží, u hlavy jí stojí dřevjaný kříž, k nebeským branám je blíž,“ – řekl farář.

Mezi tím už hrobník pomalu dokopával hrob, smrtka se radovala, že má zase o jednu dušičku víc. Napjatou situaci zlehčoval kašpárek, který si nechtěl připustit, že je s tancováním až do Velikonoc konec. Za smutečního pochodu a vzlyků vdovy nejprve do hrobu padá opilá smrtka a pak je k ní položena i basička Anička. „Ale co to?“ – diví se velebný pán – „hle, zmrtvýchvstání! Basa Anča ožila a už vytáčela v kole s kašpárkem, řezníkem i medvědem!

„Ten zázrak se může stát jen v Hodoňovicích! Proto se, lidé, bavte, veselte, večer potancujte naposledy na maškarním bále v hostinci U Čendy. Já se s vámi všemi uvidím zase s velebným pánem za čtyřicet dní, o Velikonocích,“ – to byla rozlučková slova kostelníka k shromážděným lidem smutečního obřadu.

A tak pokračovala zábava v sále hostince. Tancoval folklorní soubor Beseda z Metylovic, hrála Huťařka, lidé se bavili, veselili. Měli možnost občerstvení, zakoupení si drobných dřevěných suvenýrů, domácích koláčů, zabíjačkových výrobků i dobrot z perníku.

A když se více jak stovka masek objevila i večer na maškarním bále v sále hostince U Čendy, mnozí si říkali – to je jistě to nejlepší loučení s letošními bály. Kreativita a pestrost masek byla obdivuhodná, posuďte sami: výhru za první místo si odnesli zcela originální Avataři, druhé „hodoňovická kanalizace“ a z třetího místa měli radost úplně tmaví černoušci. Není ale důležité, kdo zvítězil, ale to, že se všichni společně dobře pobavili za hudebního doprovodu Dua Twist. Masopust 2013 je již pryč a budeme se těšit, že s příchodem jara přijde i nové pobavení.

Dajana Zápalková

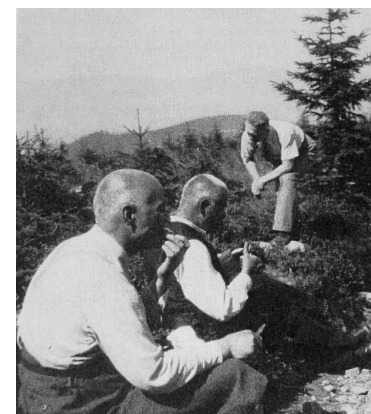
Turistická chata na Prašivé – Boris Zvada

Nenadaly nocležník

Tak - bylo pul jedne v nocy, mjela sem male svjetelko udělane, taku noční lampičku. Gdosy t'uka na okno. Tuž ja idu oftírat'. Jeminačku, vojak! Z vreckem na řbetě, jak to nosili ti... a ja sem honem chtěla, jak sem viděla vojaka, zavírad' dveře. On ale do nich ždurnul a dostal se do syně a dale a včyl...

Proboha, prosyl, ad' ho tam něcham na noc, že zabludil. Že co? Ja pravim: Tuž hdě stě pochodil? No tuž mi to povjedal, že dostal se až na vrch - tam je takove, povjedaju temu Potočysko, takove rastoky, škarreda cesta, same křovi a to - tuž jak tam přyšel, tuš se vrátil, viděl, že jidě zle, a u mje gdyž to světélko bylo, tag zaťukal a tuž. A ja ot strachu, tuž proboha, dyž mi vojak se tu ftašy a ja sama z malými děckami. Vešel do svjetnice, zhodil to na zem, plašč, plaščem se přakryl a chlap na zemi ležel. Ja sem až do rana něspala. A cerka - byly u nas sestřyna, ta mjela myslim třynazd lebo štrnazd roku, tu ta zarovno se mnu - něspala. Tuž zme se baly, že... Něvjeděl človjek, co je to zač. Rano, tuž pjekně poděkoval za nocleh a zebrał svoje vjemy a šel přeč. Ale to jagžyv nězapomenu.

(Ukázka lašského nářečí z Novojičína - vypravovala Marie Zátoková z Rybí, narozena roku 1886)

P. Bezruč se přáteli - foto archiv Františka Pituchová

Kravařsko a Lašsko

Pojem **Kravařsko** je zeměpisný, lépe řečeno zeměpanský než etnografický. Nemá nic společného s chovem krav (jak se někdy traduje), ale s pány z Kravař, kteří toto území vlastnili. Je součástí etnografického regionu **Moravské Lašsko**. Pro vymezení tohoto regionu přijmeme hraniční linii lašského nářečí, která na severozápadě sleduje tok řeky Odry, na východě podél Ostravice. Třetí strana jde po hřebeni Radhošťských hor kolem Veřovic k Hodslavicím, po obvodu kdysi kolonizačních vesnic s německým obyvatelstvem v sousedství města Nového Jičína směrem ke Starojické Lhotě, Jeseníku a Bernarticím n. O. Lidový kroj Hodslavic, Mořkova, Veřovic dokládá zahrnutí těchto obcí do Laška, upomínající svými znaky až kroj těšínský.

Leopold Hansman, úředník Hukvaldského panství, L. P. 1842 v dopise A. V. Šemberovi píše:

"...dle mého doptání jsem se dozvěděl, že Laši od západu až ke Starému Jičínu sahají, Závišice jsou již pomíchány, tj. Němci a Laši..."

A. V. Šembera "Základové dialektologie" r. 1864:

"Podle údajů Ondřeje Palackého, bratra dějepisce Františka Palackého - uvedl, že v Hodslavicích jsou ještě Laši, nikoliv Valaši. V rodině Palackého byly lašské tradice. Rozina Palacká, sestra Františka Palackého, nazývala svůj kroj lašským."

Přední český historik Dr. Lubor Niederle "Slovanský svět" 1909:

"Na severovýchodě Moravy a ve Slezsku sedí Laši (kraj sluje LAŠSKO), zaujímajíce **Opavsko, český pruh Těšínska, na Moravě klín země s městy: Příborem, Brušperkem, Mor. Ostravou, Místkem a Frýdkem až po okolí Suchdolu, Nového Jičína, Štramberka a Frenštátu.**"

Obce Kravařska byly rozloženy v nepravidelných seskupeních, odděleny od sebe vesnicemi buďto do založení německými nebo poněmčenými. Pravděpodobně pod vlivem izolace se české okrsky přimykaly těsně k českému zázemí. Po odsunu Němců, kdy byly uvolněné vesnice dosídlené lidem i z jiných regionů, mohou se proto v současnosti prvky z těchto dialektů na Kravařsku vyskytovat. Přesto je Moravské Lašsko oblast etnograficky méně diferencována než Slezské Lašsko, které je národnostně složitější.

(Z.V. Krulíkovský – Z.Vachová)

Na návštěvě

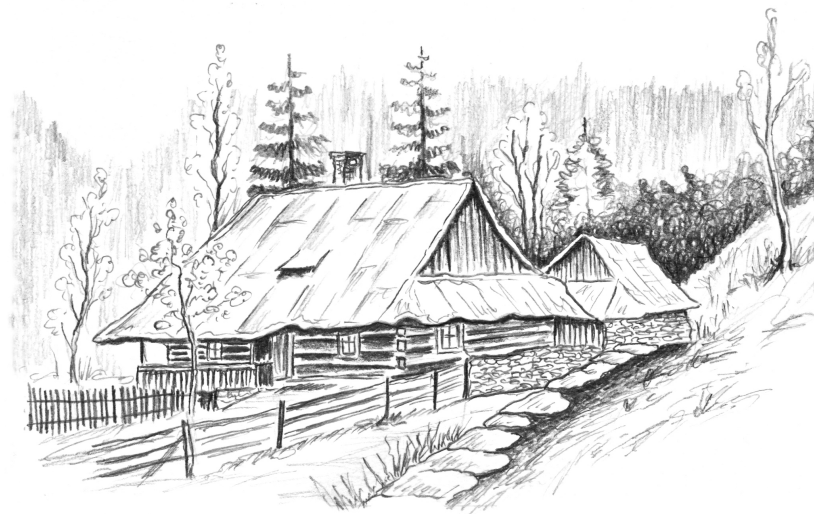
Byla nevlídná vlezlá zima, když jsem šla navštívit paní Jaroslavu Grobcovou ze Štramberka. Zjistila jsem si číslo domu, takže nebylo těžké její chaloupku najít.

Srdečně mě uvítala a uvedla do příjemně vyhřátého pokoje, ve kterém jsem měla pocit, že všechny starosti rázem zmizely.

Usedla jsem a začala naslouchat ženě, která všechnen svůj volný čas věnuje své lásce - Moravě. Všimá si nejen její historie, ale zaznamenává i místa, kde jsou studánky a prameny životodárných sil. Nejezdí autem, ale vlakem, autobusem a pěšky.

V loňském roce vykonala kolem čtyřiceti besed v různých městech a obcích své milované Moravy. Se svými zážitky se dělí se čtenáři ve svých knížkách., například *Morava - její zamlčená vznešenost a krása*, nebo *Od Velké Moravy svítá*. Právě nyní pracuje na další. Přiznám se, že vitalitu té ženy obdivuji. Má pravdu, pokud my sami si nevybudujeme úctu k naší rodné Moravě, nikdo jiný nám ji nedá.

Irena Kopecká

Poodří součástí Velké Moravy

**Do Velké Moravy sloučily se i kmeny v Poodří a v Pověslí.
Sloučené kmeny v Poodří zapsány pod názvem Charvaté.
Základ Vratislavského biskupství byl dán již za Velké Moravy.**

Pokud slovanské kmeny žily rodovým zřízením a přírodním náboženstvím, velmi těžko docházelo k většímu sjednocování Slovanů. Značný pokrok v tom směru vykonávalo přijetí křesťanství.

Slučování kmenových států ve větší státní celek započalo ve větším měřítku až po pokřtěním Moravanů křesťanskou misí Konstantina-Cyrila a Metoděje.

Křesťanství bylo velmi vlivným státotvorným činitelem, který udržoval soudržnost pokřtěných kmenů oproti těm, které se kulturně opozdily.

Němečtí misionáři ve svých popisech okolo roku 870 zapisují Slované ještě rozdrobené do jednotlivých drobnějších kmenových států. Teprve po roce 870, pravděpodobně po roce 875, vznikla větší říše pokřtěného moravského velkoknížete Svatopluka, jehož mocí a misí Metodějovou k vlastní Moravě připojeny i sousední slovanské pokřtěné země české, srbská Lužice, lašské Poodří i krakovské Pověslí, jakož i podunajská Dolní Morava čili Panonie. Tak vznikla Velká Morava, stát velikého politického, kulturního i církevního významu, jehož nejedna tradice se dlouho udržela.

Především dlouho žila tradice soudržnosti pokřtěných kmenů i tradice církevní organizace z dob cyrilometodějských.

Když po smrti velkoknížete Svatopluka a arcibiskupa Metoděje za Mojmir II. z původní Velké Moravy zůstaly pouze 4 země: vlastní Morava, Nitransko, Poodří a Pověslí, poslal tu papež Jan IX. r. 898 své poselstvo, aby zbytek říše nově uspořádalo. Zmenšená Velká Morava měla být rozdělena do čtyř církevních obvodů a to: do arcibiskupství moravského a dalších tří jemu podřízených biskupství.

Dalších zpráv o tom se sice už nedochovalo, ale máme za to, že vedle arcibiskupa na Moravě mohlo jít o biskupství v Nitře, v Poodří a v Pověslí. Tato biskupství se v těchto zemích skutečně vyskytují, byť se

Smrákalo se, autobus tehdy ještě nejezdil, tak otec chtěl "naptat" nějaký odvoz. Doporučili nám místního formana, který však v této hodině býval pravidelně opilý. Jenda začal zuřivě protestovat, že s žádným ožralou nepojede, tak jsme nakonec vyrazili pěšky do Hnojníku. Konečně jsme se dočkali vlaku a šťastně dorazili do Frýdku. Bylo už pozdě večer a to nás čekaly ještě tři kilometry přes celé město domů...

Po této slavné "expedici" už však nikdo z rodiny nechtěl nikdy se strykem doktorem nikam na výlet. Značených cest ještě nebylo a podobné výslapy zažili s ním i jiní příbuzní. Mně to přes všechny útrapy neodradilo a můžu vám říct, že jsem se strýčkem a jeho orientačním talentem zažil ještě mnohá dobrodružství...

Slezská krajina

(úryvek z básně)

Poutníkovi dech se tají
při pouti po slezském kraji.
Krásné hory, krásné všecko
od Hřčavy po Frýdecko.
Pod dojmem těch výjevů
mám chuť dát se do zpěvu...

Podívanou svádívou
máš cestou na Prašívou.
Prašívá, beskydská dáma
skýtá zvláštní panorama.
Z jedlí kostel, chata svůdná
vítá Tě jak dívka cudná.
Zde pohledem do kraje
každé srdce roztaje...

(Radek Žvak - Prosté rýmováčky)

Poutní vrch Prašivá

Z. V. Krulíkovský

Na Malé Prašivé - výběžek Moravskoslezských Beskyd - ve výšce 706 m n. m. stojí dřevěný kostelík sv. Antonína Paduánského založený r. 1640 hrabětem Jiřím z Oppersdorfu. V neděli po 13. červnu se každoročně koná na Prašivé pouť. Od vlakové st. Dobruška (trať FM - ČT) se dostanete na Prašivou po červené turistické značce (5, 5 km), z Komorní Lhotky po žluté značce (3, 5 km), z Vyšních Lhot také po žluté (4 km), kterou můžete také absolvovat autem či na motorce. Na vrcholku je také dřevěná turistická chata z roku 1921 (KČT).

"Na Prašivé kostel z jedli, postavili zase z jedli"

Říkal mi kdysi tatínek po lašsku a já se divil proč ten kostel dvakrát zjedli... Bylo mi necelých šest roků a naše rodina se chystala na veliký výlet na Prašivou. Vymyslel ho "stryk doktor", který opravdu doktorem-lékařem byl. Dokonce velice uznávaným odborníkem v oboru psychiatrie. A vlastně to nebyl můj stryk, ale prastryk - z tatínkově strany. "Ráno půjdeme po sluníčku, přes poledne ve stínu" informoval nás stryk doktor, když zkoumal "vědecky" svou turistickou mapu Beskyd.

Tak jsme vyrazili - stryk, otec, mamka, bratr Jiří, Jan a já. Byl jsem nejmladší, Jenda měl devět a Jura čtrnáct let. Jura také měl za úkol opatovat štangli suchého salámu, který otec "po známosti" sehnal. To víte psal se kok 1951 a salámy byly velmi nedostatkové zboží. Pěšky jsme nejprve šlapali z našeho domova na Markově ulici v Místku do Frýdku na vlakové nádraží, pak už nás čekal vláček motoráček směr Český Těšín. V Dobrušicích jsme vystoupili a hajdy k Prašivé. Bylo sice krásně, ale dost chladno. Šli jsme ve stínu, slunko bylo za horami. Blížilo se poledne a my stoupali v největší pálavě na Prašivou. Na planině nás kromě žízňě přepadl i veliký hlad. Tu přišla další rána - bráška Jiří zapomněl štangli salámu ve vlaku... Zdálo se, že ho táta roztrhne. A Prašivá pořád nikde. Stryk doktor nás vodil záhadnými stezkami, slunko začalo ustupovat k západu a my se pomalu šinuli k civilizaci. Byla to Komorní Lhotka, kde jsme se konečně posilnili v hostinci.

o nich v Krakově a ve Vratislavi činí zmínka o něco později. Ovšem nebyla to již biskupství obřadu slovanského (ač i to není vyloučeno, zejména u Krakova a Vratislavi), nýbrž obřadu latinského. Ale přesto jistě jde o místa někdejšího působení Metoděje a jeho slovanského kněžstva, zvláště v oněch dvou městech bělochorvatských.

Tu není bez významu, že tato biskupství vznikla na místě nebo poblíže míst lašského kultu pohanského.

Už starověký Tacitus v popisu zadunajských národů a států v prvním století po Kristu zapisuje, že ve státě v horním Poodří neb Povislí, jež zapisuje jako Lygie, mají háj starobylé posvátnosti, v němž sice není žádné stopy po cizí bohoslužbě, ani obrazů tu není, zato však že bytost svého božstva uctívají jako hrdiny.

Taková místa starobylé posvátnosti měli tu Slované v Povislí u Krakova a v Poodří u Vratislavě. Zejména tu nad řekou Slenzou hora Sobotka zachovala o sobě tradici starobylého náboženského kultu. Je to hora neobyčejně nápadné podoby. Vypíná se z nížiny do 718 m nadmořské výšky a její obvod kolem úpatí činí něco málo přes 10 tisíc kroků. Pro svou osamělost a nápadnou viditelnost (Je ji dobře vidět i z Pradědu, jesenických a ostatních sudetských hor a kopců, ba dokonce i z Lysé hory), stala se záhy místem náboženského kultu.

Jeden z německých misionářů mezi Slovany, saský meziborský biskup Ditmar před r.1018 zapisuje, že: "tato vysoká hora pro svou polohu a velikost, když tu ještě prokleté pohanství vládlo, od obyvatelstva nad obvyčej byla uctívána."

Později zaznamenána paměť, že se na hoře pálily bohoslužebné ohně - sobotky, odkud její název Sobotka. Že to bylo shromáždění celého kmene Slenzanů, zapisována byla v literárních památkách jako hora Slezanů (Mons Silenti).

A poblíž této hory Slenzanů, jako starobylého náboženského shromáždění, vznikl i nový kult křesťanství, když toto území kmene Slenzanů bylo vybráno pro řízení biskupství, které potom nalezáme v nedalekém městě Vratislavi a to pro všechny země lašských kmenů v Poodří. Podobné biskupství vzniklo i na Povislí v Krakově, také na místě starého kultu pohanského. Obě biskupství měla pro své území význam kulturního povznesení a vyššího sjednocení. Obojí biskupské stolice podřízená území soustřeďovaly pro vytvoření větších zemských jednotek.

Jeví se to v "Popise národů", velmi důležitém spise o poznání světa,

který sepisoval sám anglický král Alfred Veliký za pomoci spolupracovníků, které byl vyslal do různých zemí. Asi kolem r. 900 nazval týž ve svém spisu veškeré lašské kmeny v Poodří, jež náležely do obvodu vratislavského biskupství, jednotným názvem Charvaty (Horithi a Horiti), zatím co území krakovského biskupství označil jako zemi viselskou (Visleland).

Později dostalo se zemi charvatské v Poodří názvu země Slezské, jak o tom bude dále pojednáno a Povelí dostalo název země Krakovská. Obvody biskupské tvořily její původní rozsah i hranice a působily na první výraznější soustředění místních kmenů v trvalejší zemské celky.

Že území země slezské skutečně náleželo do říše Velkomoravské, potvrzuje sám český dějepisec Kosmas, který zapisuje tuto zemi jako Odram - Poodří, meziborský biskup Ditmar svědčí zas ve své kronice, že jeho předkové v srbské Lužici byli poslušní a poplatní knížeti Svatoplukovi moravskému.

Vznikla ještě otázka, byl-li Cyril a Metoděj ve slezských krajích, když tu lze zaznamenat nějaké pověsti o nich. O Cyrilu, vlastně Konstantinovi je to vyloučeno, protože za jeho života kraje na sever za Moravskou branou ještě k Velké Moravě nepříslušely. Pověsti o Cyri-
lovi ve Slezsku jsou pozdního literárního původu. Mohlo jít ale o misi-
ijní cestu arcibiskupa Metoděje po roce 875, když konečně i mocný
kníže ve Vislých, to je v Krakově, přiveden byl v poslušenství Velké
Moravy.

A procházel-li těmito kraji, zastavil se především v hlavních hradiš-
tích kmenových. V území kmene Holasiců stalo se tak jistě na hradišti
v Holasicích a na jeho bohoslužebném shromáždění, o kterém máme
za to, že bylo na nedalekém kopci neplachovském, na němž stojí nyní
kostel.

(Joža Vochala "Lašské starožitnosti"- za účasti Dr. Lubora Niederleho)

Festival „Poodří Františka Lýska“ – 2013

20. 4.	Turistický pochod „Krajem Jistebnických zpěváků“
	Ostrava-Proskovice
26. 4.	Základní škola
	Sdružení hudebníků Proskovice
	Proskovjáček – Dětský pěvecký sbor Ostrava-Proskovice
	Lašánek – Dětský pěvecký sbor, Frýdlant nad Ostravicí
	Ko-Ko – dětský pěvecký sbor, Ostrava-Zábřeh
27. 4.	Restaurace „U psoty“
	Ondrášek – Dětský folklorní soubor, Frýdek-Místek
	Stará Ves nad Ondřejnicí
17. 5.	Nádvoří zámku ve Staré Vsi
	Pěvecký sbor ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí
	Ženský pěvecký sbor Martinů – Frýdek-Místek
	Smišený pěvecký sbor Chorus Ostrava
	Ostravský dětský sbor
18. 5.	Areál zámku a zámeckého parku
	Zámecká kapela
	LSPT Ondřejnica
	Malá Ondřejnica
	Cimbálová muzika Fojt
	Cimbálová muzika Tragač
	Další folklorní soubor (je v jednání)
21. 6.	Nádvoří zámku ve Staré vsi
	Zahraniční soubor – host MFF Frýdek-Místek
	LSPT Ondřejnica
	Cimbálová muzika Ondřejnica
	Cimbálová muzika Fojt
	Folklorní soubor Vonička, Havířov
	Jistebník
22. 6.	Náves Jistebnických zpěváků a Kulturní dům
	Jistebnická třináctka
	Jistebnické zpívání
	Dětský pěvecký sbor MŠ Poděbradova, Ostrava
	Dětský pěvecký sbor Ondrášek – Nový Jičín
	Folklorní soubor Ischias, Opava
	Jiří Klecker – sólista ND Brno
	Monika a Jarka – dvě kytary

hodin. Další pokračování festivalu je 21. června, kdy na nádvoří staroveského zámku vystoupí soubor Ondřejnica a zahraniční soubor, host Mezinárodního folklorního festivalu Frýdek-Místek 2013. Závěr bude jako vždy v Jistebníku, 22. června. Zahájení tamního koncertu bude na „Návsi Jistebnických zpěváků“ u sousoší věnovanému Jistebnickým zpěvákům, které vytvořil v roce 2011 akademický sochař Miroslav Rybička, který v Jistebníku žije.

Každoročně se festivalu účastní nejméně 10 pěveckých sborů a 10 folklorních souborů, počet účinkujících je průměrně kolem 650. Snažíme se dát příležitost k vystoupením hlavně pěveckým sborům a folklorním souborům z nejbližšího okolí. Festival má také své doprovodné akce, ve všech třech obcích budou probíhat výstavy, a 20. dubna se bude pořádat turistický pochod „Krajem Jistebnických zpěváků“.

Proměny duše v Rožnově pod Radhoštěm

Dne 15. února v Alternativním centru Slunečnice v Rožnově p.R. se v podvečer sešli zájemci o esoteriku. Spolu s paní Ludmilou Hanákovou, která četla se mnou úryvky z mé poslední knížky Proměny duše nám milou a otevřenou atmosféru pomohl vytvořit mladý muž Vladimír Arzt, který citlivě celý pořad doplnil tóny kytary. Děkuji paní Ing. Haně Kubelové a Mgr. Lence Balášové za možnost sdílení pocitů a zážitků.

Po skončení ukázek se rozvinula srdečná debata všech zúčastněných. Myslím, že každý z těch, kdo se rozhodl přijít, naplnil své srdce pokorou a láskou. A přesně to bylo naše přání.

Irena Kopecká

Slezsko

Kaj se inym ti Slezani
I ze Slezskym ztratili
Dyť "Druha největší země
Koruny Česke" byli?

Z te bohate slezske země
Odrobinka zustala,
Jak Marie Terezie
Tu vojnu s Prajzem přehrala

Nazvisko Böhmen und Mähren
Měl "Protektorotni raj"
A minuly režim stvořil
Severomoravsky kraj

Ež včile se num pozdava
Že se blizko na časy
Nazev Slezsko slychat denně -
Ve zpravach o počasi!

Po světove valce Praha
Se o Slezsko nědržela
A hlas ludi zpoza Olzy
Že chcu ku num, nėslyšela!

(Olga Tlučková ze sbírky Z našeho kraja)

České Slezsko

České slezsko se dělí na dva regiony - oblast východní, beskydská, která zaujímá Těšínsko včetně Frýdecka a západní - Opavsko s Krnovskem, Bruntálskem a Jesenickem, která rysy své lidové kultury inklinuje k severní Moravě, ke Kladsku, Ratibořsku a Opolsku.

Na Těšínsku postrádáme průkazná kritéria, o která bychom mohli opřít pokusy o vymezení hranic mezi českým a polským etnikem. Teprve v dokladech pro pozdní kolonizaci Těšínska se objevují jména polská, slovenská i ukrajinská. Těšínsko spolu s Opavskem, moravským Laškem představuje vyhraněnou, i když vnitřně diferencovanou oblast lašských nářečí. A. Kellner na podkladě faktů jazykovědných i historických je počítá mezi dialekty české. Polské národní uvědomění nejenom na Těšínsku, ale i ve slezských regionech vlastního Polska, se mezi obecným lidem, zvláště venkovským, projevuje teprve asi od poloviny 19. století. A to ještě nijak spontánně, ale působením škol, úřadů, církve a podnikatelů.

(Z vlastních zkušeností mohu potvrdit, že ještě v současnosti značná část původního obyvatelstva polské části Slezska inklinuje k Česku. Pojem **Laško, lašský**, ke kterému se hlásí, spojují s minulostí, kdy Slezsko bylo po dlouhá staletí součástí **Koruny české**.)

Etnografické uspořádání v Těšínském Slezsku prošlo velkými změnami, kterým přispěl nerovnoměrný hospodářský a společenský vývoj, který tato země prodělala. Jako první podlehl změnám Bohumínsko a Karvinsko. Výjimku tvoří okolí Orlové. Jinde regionální **slezsko-lašská** lidová kultura dosti vymizela. Z celé skladby dokladů lidové kultury ze slezsko-lašského regionu jsou díky známým Mánesovým studiím, líčení F. Slámy a popisům J. Vyhlídala nejlépe dokumentovány ženské lidové kroje. Sever Frýdecka a pahorkatě užší Těšínsko byly vyličený v 19. století jen v díle F. Slámy. Ten popisuje jako oblast prosperující zemědělskou, s rozvinutým chovem dobytka pastvinářským způsobem.

(Na Frýdecku šlo ještě o rozvinutou podomáckou textilní výrobu, jak také zaznamenává dosti podrobně J. Vochala v obsáhlých studiích prvních desetiletí 20. století)

Jižní hornaté Těšínsko spolu s jižním Frýdeckem mají velmi podobný sídelně-zeměpisný charakter, ovlivněný pasteveckou kolonizací a pasekářským osídlením. Bylo to území sociálně i kulturně poměrně homogenní. V Těšínském Slezsku se těžko daří od sebe oddělit od sebe přínos českého a polského etnika. Které kurloky stavěli Češi a které Poláci, které z nepřeborného množství krajek a výšivek zhotovily české a které polské ruce. Pro specifikaci lidového umění Těšínska z pohledu národnostní příslušnosti by to nemělo žádný význam, když je

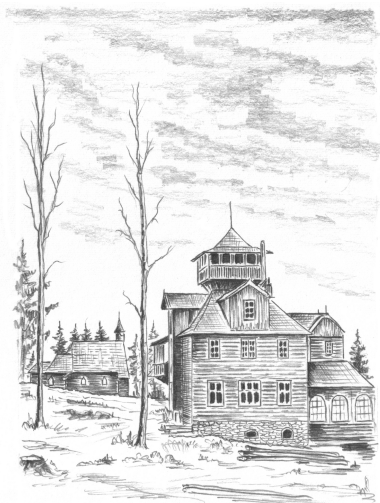
Festival „Poodří Františka Lýska“.

Festival, který letos vstupuje do svého jubilejního 10. ročníku, vznikl v roce 2004 při stém výročí narození PhDr. Františka Lýska - hudebního pedagoga a sbormistra Jistebnických zpěváků, sběratele lidových písní na Lašsku. Svým pojetím je festival jedinečnou příležitostí spojit hudebně-pěvecký a folklorní odkaz Františka Lýska se současným kulturním snažením v našich obcích.

Festival probíhá od dubna do června ve třech sousedních obcích. Zahajujeme vždy koncem dubna v Ostravě-Proskovicích, v obci, kde se 2. května roku 1904 František Lýsek narodil. Dále festival pokračuje vždy o svatodušních svátcích ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Tam sídlí Lašský soubor písní a tanců Ondřenica, který již od svého počátku využívá Lýskovy sběry lidových písní z Laška. Festival se tam stává součástí starobylého zvyku, který je ve Staré Vsi obnoven znovu od roku 2000 - „Jizdy kole obila – objezdu veškerých hranic Staré Vsi“.

Zakončení má festival v Jistebníku, kde František Lýsek založil svůj legendární sbor „Jistebniční zpěváčci“. Letos festival začne v pátek 26. dubna v 10 hodin dopoledne v proskovické škole, na které je umístěna pamětní deska Františka Lýska. Pokračovat bude v sobotu v restauraci u Psoty. Ve Staré Vsi začne v pátek 17. května na nádvoří staroveského zámku koncertem pěveckých sborů v předvečer Obecních slavností. Ty započnou v sobotu 18. května v 11 hodin dopoledne před staroveským zámkem. Návštěvníky přivítá již v 10.30 hodin staroveská dechovka Zámecká kapela, pak přijede v bryčce poslední majitel staroveského panství Podstatský (v podání místostarosty obce) a současný starosta (osobně) mu skládá účty ze své práce za uplynulý rok. Svě slovo také přidá duchovní správce obce, panský písař a své supliky předkládají panstvu zástupci spolků a organizací v obci. Pozdravit panstvo zpěvem přijdou také školní děti se svým rektorem a mládež souboru Ondřenica je pozdraví tancem. Podle zápisů z kronik pak vyjedou na koních a v bryčkách všichni na „objezd veškerých hranic staroveských“. Kdysi byl při této cestě selským synkům lískovými pruty připomínáno, kde jsou hranice jejich pozemků. Dnes jsou patníky připraveny na třech místech v obci, kde se program který začíná před zámkem opakuje. Jízda končí po třetí hodině dopoledne v zámeckém parku, kde na připraven program až do pozdních

bychom jej za temný toliko ohlas zvyku našich starých předků považovali, kteřížto v jistotu roční dobu pole svá za tím účelem obcházeli aneb objížděli, aby se osobně přesvědčili, nejsou-li hranice porušeny. U příležitosti této bývali za starodávna také mladíci na pomezních kamenech prouty šleháni, aby jim takto znalost' jakož i šetrnost' stávajících pomezníků v paměť hluboce vštípena byla. Zvyk podobný udržel se poněkud na Hané, avšak v změněném již způsobu. Tam obcházejí hospodáři z jara – někde také o sv. Václavě svá pole, aby dílem o vzrůstu svého osení, dílem také o neporušenosti hranic se přesvědčili. Po vykonané obcházce, již zde onde „sýpka“ říkají, ubírají se všichni společně k nějakému občerstvení. Účel Staroveského objezdu jest však teď již – jak na hoře vytknuto – čistě náboženský. Hospodáři konají zde průvod koňmo, aby dle slov žalmisty Páně nejen rozumné stvoření nýbrž i nerozumná hovádka Boha chválila a velebila, by Bůh na prosbu věřících veškeré polní ourody, kteréž právě teď v nejkrásnějším květu stojí a oko i srdce lidské nelíčenou radostí naplňují, žehnati a je všeliké nehody milostivě chrániti ráčil, by nejen lidem nébrž i zvířatům k prospěchu a užitku sloužily.

Prašivá – Boris Zvada

z nich patrné, že projevem, obsahem a také rukopisem vypovídají, že vyrůstají z jedné půdy, že jsou výrazem jednoho **genia loci** původního lašského etnika.

(Z.V. Krulíkovský - dle Z. Vachové)

Jaro

Přichází jaro a sních taje
a my i příroda se těší,
na jívý jehnědy už věší,
mládenci stavět budou máje.

Koníčky vyved strýc ze stáje,
ať ušetří nás cesty pěší,
blíží se jaro a sních taje
a my i příroda se těší...

Šimlík je stár, však Hnědka ta je!
Její skok zdá se nám bleší,
letíme v pohádkové kraje -
jsme princátka strýc králem s pleší,
už je tu jaro a sních taje
a my i příroda se těší.

(Olga Tlučková - Čtvero ročních období)

Ondrašku, Ondrašku

"Ondrašku, Ondrašku! Něchod' do Sviadňova!
Zabolela by tě hlavička kryvava.

Ve sviadňovským šenku je tam galanečka.
K sebě se přitiskly dvě mlade srdečka.

Zatohla se Lysa černými mrakami.
Zabili Ondraša, co včil budě s nami?

(Františka Pituchová - ze sbírky Pozbirane po našimu)

K. Biefel: ZBOJNÍK ONDRA

Epizoda z dějin Frýdku. Rkp. z r. 1845

Roku 1711, kdy byl Franz, hrabě z Pražma, majitelem panství Frýdek v těšínském okrese, znepokojovala lupičská banda těšínský a přerovský kraj. Její vůdce byl 13. listopadu 1680 v janovickém fojtství narozený syn **fojta Šebesty, zvaný Ondráš**.

V matrice uchované v doberské farnosti z r. 1652 na str. 500 je udáno Ondrášovo narození a kmotři:

	rodiče	kmotři	děti
13. 11. 1680	Ondra fojt janovský jeho manželka Dorotea	Jura Korbasuv Eva Czarbulova	Ondra

Jako chlapec býval pasáčkem ovcí, pak navštěvoval školu ve Freibergu (Příbor) a po nějaké rvačce utekl a přidal se k pašerákům soli z Galicie (Haliče) a vedl s četníky úspěšné boje.

Svůj zkušební kousek provedl svému otci, kterému cestou na úřad do Frýdku ukradl peníze na daně. Kdysi, když navštívil po nějaké v horách provozované honitbě, v loveckém zámku někdejší obory v Raškovicích pobývajícího hraběte Pražmu a dostalo se mu cti, že směl obsluhovat u stolu, nechal vstoupit své dobře vyzbrojené druhy a

Starobylí zvykové

Z knihy „Brušperk a jeho okolí“, kterou v Olomouci roku 1869 vydala Občanská Beseda v Brušperku.

Ted' jest nám ještě zmíniti o jisté zvláštnosti ve vesnici této, již něco podobného v celém našem okolí jsme nenalezli. Jest to slavnostně objezd veškerých hranic Staroveských, kterýž se již od nepamětných časů každoročně zde odbývá. Pokud' nějakou vědomost' o objezdu tomto máme, konával se vždy v druhý hod Velikonoční buď hned po ranních službách Božích aneb až odpoledne, pro nepohodlné počasí a neschůdné cesty odložen jest v pozdějších letech k druhému hodu Svatodušnímu, kteréhožto dne až posud ještě zmíněný objezd se konává a to následujícím způsobem:

Na žádost' obce představenstva oznámí duchovní pastýř v první hod Svatodušní z kazatelny, že se dne následujícího obyčejný slavnostně průvod kolem rolí vesnických po službách Božích s tím úmyslem konati bude, by Bůh polní úrodu žehnatí a ji veškeré škody milostivě chrániti ráčil.

V oznámený den shromáždí se veškerí rolníci, jich synové a čeledínové jakož i jiní polního hospodářství pečliví mužové – v počtu asi 80-140 – s vyšňořenými koňmi v zdejší zámeckém dvoře, kdež se po dvou v průvod obvyklý seřadí – každá jedenáctá pára má praporečky v národních barvách – načež se takto seřazení před chrám Páně odeberou. Zde obdrží první dva jezdci kostelní zvonky, jimiž jako při božítlovém průvodu celou cestou zvoní. Podle množství jezdců vřadí se buď po dvanácté aneb až po dvacáté páře dva jezdci s kostelními korymbami, následující pára nese pak znamení ukřižovaného Spasitele. Za křížem postaví se kněz v slavnostním rouše s rektorem, oba koňmo. Za tyto vřadí se obce představenstvo s výborem. Když takto sestavený průvod od chrámu Páně v pochod se dá, zapěje litanii ke Všem Svatým i ubírá se kolem veškerých obce hranic pořád nábožné písně zpěvujíc. Po 2 neb 3 hodinách vrátí se celý průvod k chrámu Páně zpět, načež se mezitím již četně shromážděným farníkům sv. požehnání udělí, čímž se slavnost ta skončí.

O průvodu a vzniku celého průvodu nemáme žádných zpráv, leč že

Máj

Pestrost krojů láských
roztančené sukně
barevné stuhy
ve vlasech dívek zapletené
Smích a veselí
v kole se točí
Omamnou vůni šeráků
polibky milenců
pod rozkvetlou třešní
přinesl máj...

(Dajana Zápalková - úryvek básně ze sbírky Proměny láského roku)

Májové Beltine U Bobra

V Raškovících, na břehu řeky Morávky, stojí zánovní stylová hospůdka U BOBRA. Když vystoupíte z autobusu (č. 18 z Frýdku-Místku na Visalaje) ve stanici Raškovice-škola, přejdete na druhou stran silnice a vykročíte sto kroků směrem Vyšní Lhoty, tak po levé straně vozovky spatříte zmíněnou restauraci. Otevřeno denně od 11 hod do 22 hod.

V sobotu **4. května 2013** vypukne v celém areálu (kolem poledne) pravé májové veselí. Slavnost zahájí **láský král Zdeňka Viluš I. se svou družinou**, zazní veselé písničky a také humor z celého Lašska. Připraveno bude bohaté občerstvení - domácí zabijačka, koláče, cukrovinky, poteče medovina, vynikající speciální pivo, tak jak to má při svátku Beltine být. Navíc přijedou jezdci na koních z širého okolí, kteří budou určitě zajímavou atrakcí pro děti i dospělé. Neváhejte a přijďte se pobavit a ochutnat ty nejlepší dobroty.

(Z.V. Krulíkovský)

násilím vyprovodil hraběte kus cesty zpět do Frýdku.

Tak provozoval po čtyři roky své neplechy a rozšiřoval činnost své bandy přes Bludovice, Brušperk, Frýdek, Hlučín, Janovice, Košatku, Malenovice, Místek, Novou Ves, Paskov, Rakovec, Raškovice, Staré Město, Starou Ves, Staříč, Studénku, Střebovice, Sviadnov, Trnávku, Zlatník a Gruň u Lysé hory - a následkem hrozného strachu lidí z náčelníka, kterého považovali za nezranitelného, protože podle pověsti při jeho narození spadla ohnivá koule, on jen vlastním obuškem, který si jako pastýř vyřezal, mohl být zabit, tak se stalo, že ze všech léček šťastně unikal.

V kraji ležící vojsko mělo spolupůsobit, vesnice si vzájemně dávaly znamení zvukem zvonů o příchodu lupičů. V Oppelnsku a Ratibořsku ležící dragounský althanský regiment byl vyslán k jejich hledání a zničení. K Ondrášovu zajetí byla určena odměna 100 guldenů.

1. dubna 1715 se sešla u "Matky hedviky" v Horákově výčepu ve Sviadnově u Místku pozoruhodná společnost. Na tlustém dubovém rámu visely pušky, šavle a sekery obávaných hostů, ve škvírách dřevěných stěn vězel víc než tucet hořících, černé stěny a trámů osvětlujících bukových loučí, udusaná podlaha prozrazovala, že byla čerstvě umetena, do ruda rozpálené větve praskaly v kamnech v rohu místnosti a osvětlovaly nezvyklou společnost, venku vyla bouře, vlny bičovaly Ostravici.

Lupičský hejtman Ondra, jeho nejbližší Jura a třetí v řadě Pilenda, dále Ondra Chlopčík, Hajduk, Bartek Pavlosek a Šobišovský (trpící už tři týdny střelným zraněním) byli pohromadě.

Počet přítomných, nešťastná sedmička, jim nedodávala dobrého rozmaru. Marně zněly struny cimbálu, marně hledali rozptýlení v kartách, pohárech a zpěvu, až než šenkýřova dcera přemluvila štíhlého Ondru k tanci a on, se sekerou, mlčky s ní odtančil.

Snad proto, že Jura tanečníkovi jeho krásku záviděl, nebo že si vzpomněl na 100 guldenů vypsanych na Ondrovo hlavu, vytrhl mu sekeru a srazil ho jediným úderem k zemi.

Ondrovo tělo bylo ve Frýdku rozstřrceno, části na výčepu, na zámecském vrchu, u Starého Města a u městského lesa visely jako potrava havranům.

Horákův výčep stál poblíž nynější dřevěné zvonice vpravo při cestě z Místku do Paskova, nynější majitel tohoto gruntu je stále ještě nějaký Horák.

Na těšínské radnici uložený obraz má následující nápis:

"Ondrášek, hlavní lupič jedné velké bandy, syn nějakého rychtáře z panství Frydek, ze vsi Janovice, svým kamarádem, ve věku 34 let zabítý a ve Frýdku rozštvrcený roku 1715."

Ve slovanské řeči zapsané výslechy udávají následující výpovědi a skutečnosti:

Jura Fuciman (zvaný Jurášek) z Malenovic, 37 let starý, bydlel na Grúni, spoluúčasten na pokusu o loupež v Bludovicích, říká, že víno-palníkovi Puturovi v Janovicích 1 sud pálenky, 1 kabát a chléb byl ukraden a že Ondra byl zabit v Horákově výčepu. Tento druhý já Ondrášovo zemřel ve vězení v Těšíně... (zkráceno)

(Těšín, 17. dubna 1715)

(z německého originálu přeložila Michaela Rácová)

Duben

Proměnlivý jako žena. Vrtošivý, hýčkaný, uplakaný, smějící se. Ne nadarmo se říká člověku střídajícímu své nálady, že je jako aprílové počasí. Jedna věc se mu však nedá upřít, voní jarem a kvůli tomu je třeba mu jeho rozmary odpustit. Vždyť přes jeho rameno se už na nás usmívá květen.

K němu si už paní Zima netroufá nastěhovat, leda tak se trochu přiblížit, aby se podívala, jestli to bez ní opravdu jde. To pak svým studeným dechem zničí květy jabloní, třešní a broskvoní.

Příroda jí ale pohrozí, paní Zima se zastydí a odletí někam na sever. Lidé se při setkání začnou zdravít: To je dnes krásně, konečně, že je zima pryč!

Bílé chudobky ozdobí trávníky, ptáci se odváží zazpívat, sice nesměle, ale přece jen se vzduchem nesou jejich písně, sluníčka sedmítečná se začnou houpat na krátkých prstících trávy. Člověk se udiveně zastaví a cítí – přišlo jaro, tak jako každý rok, ale to letošní je nějaké jiné, je krásnější než dřív. Ptáte se, čím to je? Nevím, snad tím, že jsme zase o rok starší.

Irena Kopecká

Májová láska

Láska v máji je panna chtivá,
vypučí jak květ šeríku.
Je kouzelná i vrtošivá,
často však pádí jako divá,
jak tanec v rytmu kvapíku.

Májová láska není stálá,
než stačí vykvést, uvadá.
Ač kypí něhou, blahem vzdychá,
Amorův šíp k ní nespíchá
a věrnost často postrádá.

Nevěřme lásce vzešlé v máji,
je z vetchých vláken spředená.
I když nás do svých sítí vplete,
květ věrné lásky nevykvetě
a víra v ní je ztracená.

Májová láska je jak ptáče,
ze stromu na strom přelétá.
Jen ať se řádně vydovádí,
ať plýtvá city, k hříchu svádí,
snad dozraje nám do léta.

(Radek Žvak - Prosté rýmováčky)

Co my, Laši, máme společného s Kelty? Francouz Mauduit hovoří o keltoslovanském původu obyvatel našich zemí, dokládá to mnohými zachovalými keltskými zvyky. Historik Lubor Niederle ve své knize "Slovanské starožitnosti" se zabývá původem Lachů. Uvádí mj. názor silné skupiny historiografů, kteří vidí původ lašského etnika jako keltský. Anna Bauerová v knize "Zlatý věk Bojů" uvádí, že Venedi (Vindové, Vindi), kteří sídlili až do 5. st. n. l. v krajině mezi Odrou, Vislou a Moravskou Bránou byli považováni za Kelty, potomky Lužické kultury. Vindové jsou pak spojováni s Lechity. Významný moravista a archeolog J. Poulík uvažuje, že tito lidé žili v daném území dále.

Určitě máme s Kelty mnoho společného, lidové zvyky, lásku k pivu a vepřovému, některé místní názvy, hamry v úpatí Beskyd aj. A také muzika! Již před léty mne upozornil hudební skladatel Jiří Bulis na určité podobnosti v lašské a keltské hudbě. Ilja Hurník slyší zase v slezsko-lašské muzice vliv Wikingů, ale ti přišli po Keltech, které asimilovali.

U Veličků

Znám ten kout v Beskydech
co vypovídá o lidech
zkazky i bajky
příběhy pravdivé
Není to vysoko
schováno pod horou
cestičkou kamennou
mířící na Lysou
Čarodějnic rej
za noci před prvním májem
zní tu celým krajem
Ráno mlha spadne
den se vyjasní
abys natrhal
jarní kytíčku
na stráni
u Veličků

(Dajana Zápalková - sbírka Proměny lašského roku ve verších)

Období Velikonoc

Velikonoce, slavnost vzkříšení Ježíše Krista, jsou vrcholem liturgického církevního roku. Vyvinuly se z židovského svátku pesach, který se podle židovského kalendáře slaví 14. a 15. dne měsíce nisanu. Ještě dnes se považuje křesťanská slavnost Veliké noci také za vzpomínku na starozákonní smlouvu (vyvedení Židů z Egypta).

Nicejský koncil (325 n. l.) určil po dlouholetém sporu datum Velikonoc na neděli po prvním jarním úplňku, který nastane po průchodu slunce jarním bodem. Tak se Velikonoce oddělily od **židovského** kalendáře. Velikonocům předchází postní doba, dlouhá čtyřicet dnů na paměť toho, že také Ježíš se stejně dlouhou dobu postil na poušti před tím, než začal veřejně působit.

Květná neděle (Palmare) připomíná slavnostní vjezd Krista na oslíkovi do Jeruzaléma, kdy jej lidé vítali palmovými listy a zelenými ratolestmi a provolávali mu slávu.

Na Květnou neděli se světily palmy a kocanky. Palmy byly kytice, ve kterých byl oves, ječmen, žito a zelené větvičky, někde také proutky s kočičkami.

Kocanky pak byly proutky z olší, treskutky (snad třeslice prostřední) a klokočí, které se připravovaly už několik dní předem, aby byly vypukané, posvěcené se zastrkávaly do pole, do zahrad, doma za svatý obraz. Též křížky z nich se zastrkávaly do trávníků a pokládaly na u vrat, aby Bůh chránil úrodu na poli a domu aby neškodily čarodějnice. (Kocanky byly mnohdy chápány jako vrbové proutky s jehnědami, ne celá kytice.)

Květnou nedělí začíná pašijový týden.

Také každý den po Květné neděli měl svoje jméno:

Modré pondělí

Žluté úterý (někdy také Tlustý vtorek podle poslední možnosti dosyta se najíst). V tento den se čtou pašije sv. Marka.

Škaredá středa - den, kdy Jidáš zradil a prodal Krista. Na Škaredou středu stloukaly hospodyně máslo a přepuštěné dávaly do kostela na svícení. Také se jí říkalo sazometná, protože se v tento den měly čistit kamna a komíny.

Zelený čtvrtek dostal název od svého půstu, kdy se nesmělo jíst maso, ale jen zelenina, k obědu muselo být něco zeleného, např. salát z kopřiv a jiskerek - sedmikrásek (chudobka, širotky, huši kvitko). Sedmikrásky přivolávají lásku.

Velký pátek je den smrti Ježíše Krista na kříži, vztyčeném na hoře Olivetské (Kalvárii).

Na Veliký pátek před východem slunce se lidé umývali v řece či v potoku nebo jen v lavoru na dvoře a modlili se za ochranu před nemocemi:

Vodičko čista,
umyla si Pana Krista,
umyla si světa koření,
umyj mě teď - hříšně stvoření.

Veliký pátek je obestřený kouzlem, země a skály vydávají své poklady. Země má magickou sílu, poklady označují světýlka nebo zářící či kvetoucí kapradí. Dokonce prý i vodníci vycházejí na souš a prohánějí se na koních.

Bílá sobota byla dnem Vzkříšení a posledním dnem čtyřicetidenního půstu. Ve staveních už byl dokončen velikonoční úklid, skvěla se čistotou.

Kristus ležel v hrobě, který byl po celý den střežen ministranty. Věřící chodili uctít památku Ježíšovy smrti tichou modlitbou u Ježíšova hrobu, který byl v tyto dny zpřístupněn v každém kostele. Slavnostní velikonoční prostřený stůl byl ve znamení symbolů. V žádné domácnosti nesměl chybět velikonoční beránek ani symbol Jidášovy zrady - jidáše, na Vzkříšení se v chudších rodinách vařila jarní polévka z bylinek.

Boží hod velikonoční - neděle - dodnes patří k největším svátkům. Dům voní čistotou, je přichysán bohatě prostřený stůl s velikonočními svěceníky (mazanec) a plecovníky (maso zapečené do těsta), zapékanými klobásami nebo kozlečím masem, dále všude voněly koláče.

Velikonoční pondělí

Velikonoce bývají dodnes ukončeny pohanským zvykem - šmigrustem v následující pondělí. Mládenci polévali děvčata vodou nebo také levnou voňavkou a obyčejně vypráskali karabáčem (tatarem). Dostávali za pomlázku od dívek malovaná vajíčka, kraslice, ale také ořechy, sladkosti i něco silnějšího na zapití.

První máj - svátek dávnověku

(Z. V. Krulíkovský)

Slavíme už dlouhá léta první máj - svátek práce. Tradice vznikla v Americe již v 19. století, minulý režim význam tohoto dne zprofanoval, stále ho mnoho lidí vnímá jako svátek levice. Ve skutečnosti je tento den svátkem u mnohých národů a etnik již více jak 2000 let. Francouzský publicista a archeolog J. A. Mauduit "Keltové" (1973): "**Beltine** 1. květen symbolizuje plodnost, začátek tepla a bujného letního růstu, vítězství sil života nad silami smrti."

Anglická spisovatelka Joanne Asalová "Keltská lidová kuchyně" (1998)

"Beltane" - první květnový den se oslavuje v písních a básních už hodně dlouho, jelikož v tento den začíná oficiálně léto. V tento den nastává čas uctít život ve všech jeho nesčetných formách. V tento den dojde ke spojení Boha s Bohyní v posvátném svazku. Jde hlavně o svátek plodnosti doprovázený oslavou přírody a přinášení obětí divoké zvěři a přírodním živlům. Moc skřítků a víl narůstá a o letním slunovratu dosahuje svého maxima. Nastává čas velkých kouzel, je příznivá doba pro věštění a zakládání lesních svatyní. V tento den byste měli uctít strážce vašich domovů.

Jiné názvy svátku - Rudemas, Giamonios, Bhealltain, 1. máj, Šeříková neděle, Zvěstování Panny Marie, Valpuržina noc...

Zvyky - stavění májek, trhání květů, nošení zelené barvy, rozdělování ohňů, hodování...

Pokrmy - sladkosti, medovina, koláče, cukroví, ovoce, mléčné pokrmy. Zdeněk Knápek "Kniha pro každého Kelta" (1999):

"Beltine/Beltain - Nejvýznamnější svátek Keltů. U nás je slaven v noci z posledního dubna na prvního května. Jde o svátek jara a večer před prvním květnovým dnem plály na kopcích mohutné ohně, kolem kterých se prováděl dobytek, aby načerpal magickou sílu plamenů... Tento zvyk se udržel v pozměněné podobě u nás i v Evropě jako tzv. "pálení čarodějnic" nebo "svatojánské ohně". Jde pravděpodobně o jeden z nejstarších lidských rituálů praktikovaný pastevci už v mladší době kamenné. Název svátku se odvozuje ze jména boha zvaného Belenus, Belinus nebo Bel, který je personifikací jara."

Zde místo nejčestnější zaujal autorův idol **Petr Bezruč**, k němuž se během své tvůrčí kariéry vrátil víc než v pěti básních. V tomto Panteonu se nejproslulejší Lach, skladatel **Leoš Janáček**, ocitl vedle lašského Jánošíka 17. století **Ondráše** (od něhož je odvozeno básníkovy křesní jméno Ondra). V pozdějších letech přibýly další osobnosti jako lašský folklorista **J. L. Mikoláš** (lašský "Santa Claus", jehož dílna je zachována doposud) i umělkyně a sochařka **H. Salichová** ...

(úryvek z knihy Jiřího Marvana)

Jarní ráno

Slyším dívku zpívat
ráno v jarním sadě.

Rozkvet jsem jak třešeň,
která mi před oknem vzpíná haluze své květné.

Všechno kvete.
Zpoza každého kamene volá život zeleným hlasem.
Všechna krev se hrne na bílý květ,
který teskní po plodech.

Kde jsi, ó podzimní aleji teskné duše?
Kde jste, vy kroky těžkých myslí v padajícím listí?
Kde jste, vy noci ó zoufalé horečky věku?

Včely jak jiskry oblétají kvetoucí ty větve,
které se šťastně pohupují.
Učím se od nich.
Sbírám med
skrz všechnu tu trpkost žití,
ukládám ho pak v úlech
svojich písní.

(Ódra Lysohorský - přeloženo z laštiny)

Někde chodívala po šmigrustu i děvčata - buď v pondělí odpoledne, nebo v úterý.

(Miriam Prokešová - Lidové tradice aneb staré zvyky a obyčeje v Ost-
ravě a okolí - zkráceno)

Svatky jara

Delšo se dně krat'u noce,
Za chvílku su velkonoce,
Děvuchy namisto lička,
Malovat' budu vajička.

Synci zas pletu tatary,
Řechtačky slychat' od fary,
Bo do Řima odlitaju
Zvuny, kjere orlab maju.

Na "zkříšini" budu zpatky
A začnu vesele svatky.
Boží hod je pro jedliky,
Pondělek pro šmigrustniky.

Bidně na tym zme my ženy,
V kuse mokre jak kačeny,
Za všecku dřinu, chystani
Němině nas i zmrskani!

(Olga Tlučková - ze sbírky Slezské zemi)

Z receptáře lašského krále

Velikonoce jsou svátky jara, svátky znovuzrození. Křesťané slaví nejen probuzení přírody, ale hlavně zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Boží hod velikonoční je ve znamení výborné krmě, dnes mnohem bohatší, než v dávné minulosti. Po ukončení půstu se hodovalo to, co bylo dostupné. Vždycky muselo být na stole něco jarního, mladého.

V našem kraji se chystalo k pečení nejčastěji jehně nebo kůzle - symbol nového života.

Jarní polivka

2 hrsti jarních zelinek - listy špenátu, salatu, ředkviček, petrželky, pažitky, mladých kopřiv, jahod, případně bazalky, řebříčku a kebrliku. Kuštěk sadla, masla či trošku oleja, cibuli, sůl, osminku mlíka, 2 vejce, vyvar nebo masox, omaženy chleba či rohlíky.

Na sadle, masle či oleju omahněm na drobňutko nasekanu cibuli, vožíme nakrate zeliny a troche podusíme. Zalijem vyvarem (1,5 l) a necháme chvíli povařit. V mlíku rozkvedlame vejce, vlijem a minutku povaříme. Podávame s osmaženým chlebem nebo rohlíkem.

Pečene jehňa (kozla)

Zadek z jehňat'a (kozla), 40 g uzeneho špeka, troche soli, 100 g masla, 5 zrníček pepře, 3 zrnka noveho kořeňa, 1 hřebíček, 1/2 bobkového lista, 1/2 cibule, 1/3 litra kisane smětanky, 1 žlutek, lyžku hladke muky.

Špek nakrajeme na nudličky a maso prošpikujeme. V brutfani rozpustíme maslo a přidáme kořeňa. Vložíme maso, obložíme plátkami cibule, strčíme do truby a pečeme. Podliváme horku vodu!

Dyž je maso měkučke urobíme špecial'ni zaklechtku: v kisane smětanky rozmíchame lyžku hladke muky a žlutek. Polijem tym pečinku a dame ešte na chvíľku do truby zapečť.

Pečinka je fajni s kobzof'ovými knedľami, naľe aji vařene kobzof' nēnisu k temu špatne.

PhDr. Ervín Goy (Óndra Lysohorsky)

narodil se 6. června 1905 ve Frýdku, zemřel 19. 12. 1989
v Bratislavě

Óndra Lysohorsky

lašský básník s poselstvím pro naši novou Evropu

Náš lašský bard, nejpřekládanější básník v dějinách Československa - jeho básně vyšly na více než 100 místech všech pěti kontinentů v nejméně 40 jazycích - byl nominován svými zahraničními přáteli a spolutvůrci, v čele s významným ženevským vydavatelem Paulem Garnierem, na Nobelovu cenu v r. 1970. Souborné vydání jeho básní s titulem Lašsko poezija, bylo výsledkem společného úsilí evropských, australských i amerických vědců a přátel.

Lysohorský patří do kategorie exulantů 20. století, jejichž velikost se pro ně stal a neblahým údělem. Dnes české středoškolské učebnice, zabydlené autory mnohem nižších literárních či, což je závažnější, nižších etických kvalit, nedovolují mladému pokolení setkat se s tímto mužem, na jehož morální neochvějnost, jasnořivost a tvorbu může být Evropa hrda.

Je tu však jedna zvláštnost, která Lysohorského od ostatních spoluexulantů liší - byl totiž, možná cílevědomně, předem dobře vybaven pro život společenského vyhoštěnce. Pro něho Československo, jehož občanem se stal nedobrovolně v r. 1918, tedy ve věku 13 let, bylo **cud-zynu**. Praha jako jedna z významných bašt evropského kapitalismu a evropské demokracie (tváří v tvář hitlerovskému Německu) byla pro něho, k údivu, ba k nelibosti jeho dodnes žijících současníků, nejúhlavnějším nepřítelem.

Takto v meziválečném pohraničí, které politicky dělilo Němce, Poláky i Čechy a jako takové bylo zdrojem situací, jež byly politicky i ekonomicky dosti citlivé, Lysohorsky vytvořil vlastními básnickými prostředky vidinu své ideální vlasti. Tu nazval **Lašsko**, což, mimochodem, zní mnohem přirozeněji než jméno jeho velkého bratra, tj. Česko.

Lašsko, jednou stvořené, se stalo říší snů, zabydlenou však skutečnými lidmi, skutečným utrpením a dokonce úctyhodným lašským "Panteonem".

Jak se mluvilo a mluvi

Telarazy zje člověkym,
kela ovladoš řeči -
my zme uměli spisovně,
k tymu naše nařeči.

Tu sladku řeč od Těšina,
jak ju Bezruč menovol
a nějeden trefny vyraz
do svych basni vpašovol.

Něska mladi to nařeči
odložili nadycky
a misto spisovne řeči
slychat' žargon pepicky.

V radyju i televizi,
i v novinach tak pisaju!
Karel Čapek a Trávníček
se v hrobě obracaju.

Lysohorsky psal po lašsky,
tak ho ignorovali -
eště že po nim ve Frydku
ulicu včil nazvali.

Domluvit' se, dycky byla
a je těžko robota,
my už to jaksi doklepem,
šak co po nas - potopa?

(Olga Tlučková - se sbírky Z našeho kraja)

Kotl'ety z jehňat'a na rožňu

Hřbet (kotl'ety) z jehňat'a, troche oleja či sadla, uzeny špek, cebul'a, listy mlad'učkeho med'vjedihho česneka, sul.

Odblanime vyřezany hřbet, nařežeme na platky 2 cm hrube, trochu nakl'epame, posolime, omastime a napichujem na jehlu - střidavo - platek špeka, maso, listek česneka, kolečko cibule... Prudko opečeme na ohňu (minutku), potom oheň ztlumime a eště par minut opekame. Rožněm tři otačat' ! Zdělame všecko z jehly a ime z chlebem, hořčicu...aněbo z vařenymi kobzolařami.

(Z. V. Krulikovský)

Jak ušporovat' z duchodu

Že ušetřit' nic němože,
tětuška nařikala,
Fanka jak to uslyšela,
dobru radu ji dala.

To rano, jak uslyšitě
kohuti kokryhani,
zvačas sebě vezmitě
silny prašek na spani.

Ež se večer probuditě,
obchody su zavřene,
no tak nic něutratitě
a matě ušetřene.

(Františka Pituchová ze sbírky "Hlupoty")

Lašský kral se svou družinou pod Lašským Řípem (foto L.Krulikovský)

Masopustní veselí před hostincem U Čendy (foto Bohumil Ambrož)

Lašský kral obklopen roduvěrnými Lachy (foto L.Krulikovský)

Bumbala band – lašský country bál v Sedlišťích (foto L.Krulikovský)